

CIENTÍFICS...

Johann Wolfgang Goethe
(1749-1832)

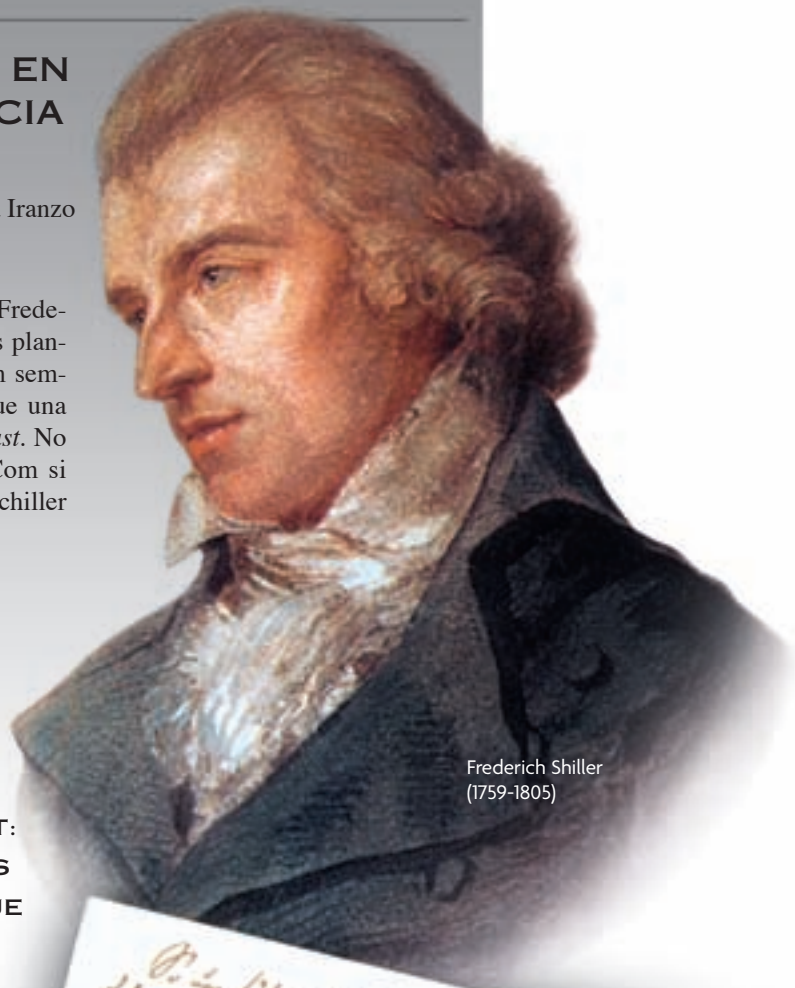
O VISIONARIS?

LES IDEES QUIMÈRIQUES EN LA HISTÒRIA DE LA CIÈNCIA

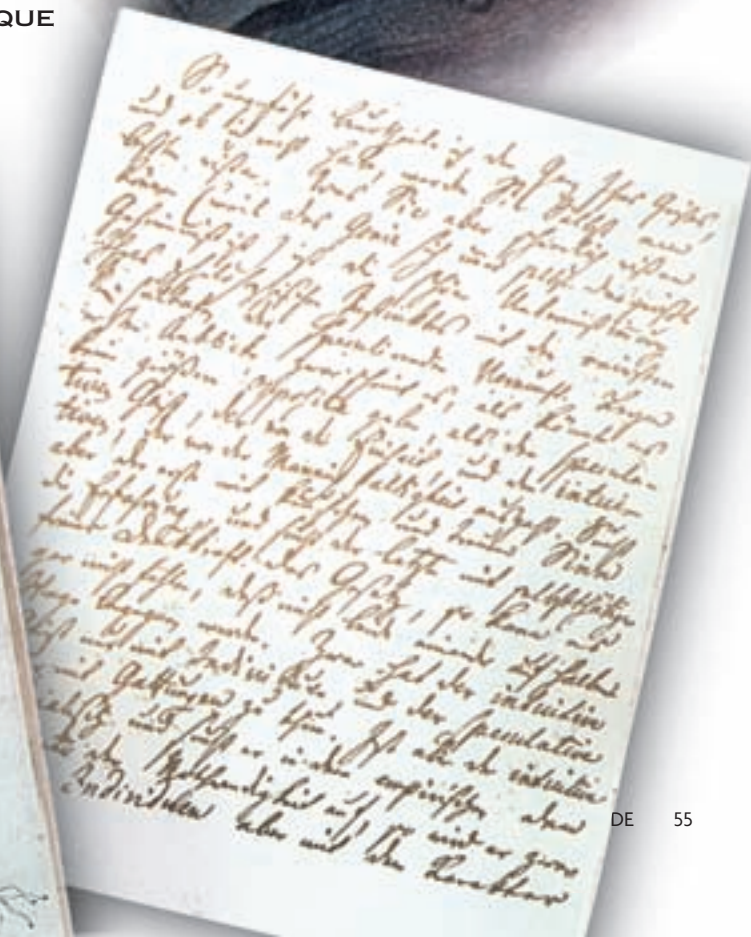
Monogràfic coordinat per Martí Domínguez i María Irazzo

Quan Johann Wolfgang Goethe va explicar a Frederich Schiller la seua teoria de la metamorfosi de les plantes, aquest va contestar de manera tallant: “Tot em sembla bé, però no és una experiència; no és més que una idea”. La resposta va deixar perplex l'autor de *Faust*. No és més que una idea! degué exclamar sufocat. Com si això no fóra prou! Però, a hores d'ara sabem que Schiller

«QUAN JOHANN WOLFGANG
GOETHE VA EXPLICAR
A FREDERICH SHILLER LA SEUA
TEORIA DE LA METAMORFOSI
DE LES PLANTES, AQUEST VA
CONTESTAR DE MANERA TALLANT:
“TOT EM SEMBLA BÉ, PERÒ NO ÉS
UNA EXPERIÈNCIA; NO ÉS MÉS QUE
UNA IDEA”»

Frederich Schiller
(1759-1805)

Fontenelle, en els seus *Colloques sobre la pluralitat dels mons*, explica la teoria copernicana a una jove marquesa (a l'esquerra). Va imaginar Venus poblada de gent constantment rejevenida per les fletxes màgiques d'Apol·lo (dalt), vius, inquietos, plens de foc, sempre amorosos, fent versos, gaudint de la música, inventant tots els dies festes, balls i tornejos.

tenia la seua part de raó: les teories de Goethe sobre la transformació de les plantes –resultat de les seues meritòries observacions a Alemanya i Itàlia– tenien tan sols la força d'una “idea”. La teoria de la planta prototípica ha quedat com una quimera goethiana, i si ha tingut una certa posteritat ha estat per les possibles similituds amb les tesis transformistes. El mateix Charles Darwin, en *L'origen de les espècies*, citaria el nom de Goethe com a precursor de les tesis evolucionistes, junt amb el del seu avi Erasmus Darwin, lunàtic i visionari.

Sens dubte, Goethe mai no va imaginar el que proposaria Charles Darwin, uns pocs anys després de la seua mort. I Schiller ben possiblement hauria d'acceptar que malgrat tractar-se tan sols d'una idea, era una “bona” idea. Goethe buscava les lleis de la natu-

ralesa, i en aquesta recerca compulsiva l'experiència tan sols era un suport per a confirmar l'especulació. Però no era un fet exloent. No debades, Goethe fou un dels millors lectors –i traductors– de l'obra de Denis Diderot, un dels més agosarats especuladors del segle de les llums. Diderot va gestar els seus *Pensaments sobre la interpretació de la natura* en la presó de Vincennes, després d'haver llegit els tres primers volums de la *Història natural* de Buffon i els treballs naturalístics d'Abraham Trembley. I segurament pocs filòsofs han estat menys interessats a comprovar les seues idees experimentalment que l'autor de l'*Enciclopèdia*. Tant en *El somni de D'Alembert*, com en molts dels seus pensaments disseminats per la seua correspondència amb Sophie Volland, vessa propostes, visions, fantasies... I algunes de les seues idees,

tot i tractar-se tan sols d'això, d'intuïcions, són d'un encert sorprenent, quasi esborronador.

Al capdavant, no havia especulat Fontenelle, en els seus formidables *Col·loquis sobre la pluralitat dels mons*, sobre la vida extraterrestre? No havia escrit fins i tot sobre el caràcter de cadascuna de les civilitzacions extraterrestres? I Benoît de Maillet no havia escrit un llibre curiosíssim on afirmava que els ocells provenien dels peixos? Tot no es podia passar pel cedàs de l'experiència, perquè hi havia coses inaprensibles, excessivament etèries per poder copsar-les. Però, en canvi, com cedir a la temptació del somni? Com no caure en el parany de l'especulació? Tot i que aquesta arribara en un accés de febre, com li esdevé a D'Alembert en la seua cèlebre conversa amb Mlle. Lespinasse...

I, no obstant això, moltes d'aquestes especulacions, que tant irritaven Schiller, han resultat ser prou encertades. Potser Schiller era massa rígid (Goethe més tard comentaria en les seues *Converses amb Eckermann*: "Schiller, fera el que fera, no podia crear res que no cimejara molt per damunt de les obres més presentables dels autors d'ara; veritablement fins i tot quan es tallava les ungles Schiller era més gran que aquests senyors"). Sembla clar que la idea de Goethe, així com els vagarejos de Mallet, de Maupertius, de Buffon, de Geoffroy de Saint-Hilaire i de molts altres preevolucionistes ajudaren en la gestació de les tesis de Darwin, que en molts sentits no eren també més que "idees". Charles Darwin sabia que la seua tesi de la selecció natural també era en molts sentits una especulació, i per això va intentar recaptar la màxima informació possible, per tal que a força d'exemples es poguera vèncer la debilitat de l'argumentació. Però no ho podia comprovar amb la força de l'experiència, com volia Schiller.

Amb això, la ciència ha anat avançant a poc a poc. Els viatges a la Lluna de Jules Verne ja no sobten ningú, però en el seu moment varen semblar total-

Benoît de Maillet va imaginar que els ocells provenien dels peixos.

**«LA CIÈNCIA HA
INTERACCIONAT SOVINT
AMB EL FET LITERARI,
DE VEGADES APORTANT
UNA BASE CIENTÍFICA BEN
MINSA, PERÒ QUE TOT
I AIXÒ DESPRÉS HA
RESULTAT SER
ENCERTADA»**

ferències organitzades per la Fundació La Caixa de Palma de Mallorca. Reflexionar sobre alguns heterodoxos de la ciència, sobre la validesa de les seues quimeres i especulacions. El camp és amplíssim, i en un futur el podríem ampliar a altres aspectes de la ciència contemporània, com ara les tesis de Richard Dawkins sobre el gen egoista o la teoria Gaia de James Lovelock. L'especulació, la quimera, la visió contínuen contribuint a la ciència. Potser el rígid Schiller s'enganyava: al capdavant, una idea, una autèntica idea, és molt. ☺

MARTÍ DOMÍNGUEZ I MARÍA IRANZO

Martí Domínguez. Director de MÈTODE. Professor titular de Periodisme, Universitat de València.

María Iranzo. Estudiant de Periodisme, Universitat de València.

